

УДК 159.92

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-1-22>**Сусанна ДЖЕЛЯЛОВА,***orcid.org/0009-0002-9289-2466**студентка II курсу магістратури**Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
(Київ, Україна) m035en29822@tnu.edu.ua***ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИБІР У ТВОРІ В. СТАЙРОНА «ВИБІР СОФІ»
ТА В. ВИННИЧЕНКА «ЧОРНА ПАНТЕРА І БІЛИЙ ВЕДМІДЬ»:
АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ**

Ця стаття присвячена вивченню теми екзистенційного вибору в двох видатних літературних творах: «Вибір Софі» Вільяма Стайрона та «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» Володимира Винниченка. Обидва романи пропонують читачам глибокий роздум про найважливіші аспекти життя та людського існування, розглядаючи складні рішення, які стоять перед центральними персонажами.

У статті проводиться ретельний аналіз того, як вибір впливає на долю героїв та в який спосіб він відображає їхні внутрішні конфлікти. Досліджуються релігійний і моральний контексти, в яких знаходяться головні персонажі, та вивчається, як ці контексти впливають на їхні рішення. Особлива увага приділяється роздумам про власну свободу вибору та відповідальність за нього.

В розділі, присвяченому «Вибору Софі» Вільяма Стайрона, аналізується ситуація, в якій опиняється головна героїня Софі під час Другої світової війни та її надзвичайно важке рішення. Релігійні та моральні аспекти цього вибору розглядаються як ключові фактори, які формують характер і долю героїні. Стаття також звертає увагу на ширший контекст людської природи та наслідки такого роду рішень.

У розділі, присвяченому «Чорній Пантері і Білому Ведмедю» Володимира Винниченка, досліджуються вибори героїв в українському контексті початку 20-го століття. Герої цього роману також стикаються зі складними рішеннями, які впливають на їхню долю та на долю українського народу в період історичних перетворень.

Стаття завершується порівняльним аналізом цих двох літературних творів, висвітлюючи спільні та відмінні риси їхнього підходу до теми екзистенційного вибору. Такий порівняльний аналіз допомагає краще зрозуміти, як різні культурні та історичні контексти впливають на сприйняття та інтерпретацію цієї важливої теми в сучасній літературознавчій дискусії.

Ключові слова: екзистенційні рішення, характерні вибори, культурний контекст, моральні та етичні дилеми, літературний аналіз, релігійна проблематика, аналіз людської природи.

Susanna DZHELALOVA,*orcid.org/0009-0002-9289-2466**2nd-year master's student**Educational and Research Institute of Philology and Journalism
of V.I. Vernadsky Taurida National University
(Kyiv, Ukraine) m035en29822@tnu.edu.ua***EXISTENTIAL CHOICE IN W. STYRON'S "SOPHIE'S CHOICE"
AND V. VYNNYCHENKO'S "BLACK PANTHER AND WHITE BEAR":
ANALYSIS AND COMPARISON**

This article delves into the exploration of the theme of existential choice in two remarkable literary works: William Styron's "Sophie's Choice" and Volodymyr Vynnychenko's "Black Panther and White Bear". Both novels offer readers profound contemplations on the most vital aspects of life and human existence, examining the complex decisions faced by their central characters.

The article meticulously analyzes how choices influence the destinies of the characters and how they reflect their inner conflicts. It investigates the religious and moral contexts in which the main characters find themselves and examines how these contexts impact their decisions. Particular attention is given to reflections on individual freedom of choice and the responsibility that accompanies it.

In the section dedicated to William Styron's "Sophie's Choice", the situation in which the main character, Sophie, finds herself during World War II and her extraordinarily difficult decision are scrutinized. The religious and moral aspects of this choice are considered as pivotal factors shaping the character and destiny of Sophie. The article also highlights the broader context of human nature and the consequences of such decisions.

In the section focusing on Volodymyr Vynnychenko's "Black Panther and White Bear", the choices made by the characters in the Ukrainian context of the early 20th century are examined. The characters in this novel also grapple with complex decisions that influence their destinies and the destiny of the Ukrainian people during a period of historical transformations.

The article concludes with a comparative analysis of these two literary works, elucidating the common and distinctive features of their approaches to the theme of existential choice. Such a comparative analysis enhances our understanding of how different cultural and historical contexts affect the perception and interpretation of this vital theme in contemporary literary discourse.

Key words: *existential choices, character decisions, cultural context, moral and ethical dilemmas, literary analysis, religious issues, human nature analysis.*

Постановка проблеми. Сучасна світова літературознавча дискусія визначає літературу як важливий дзеркальний образ суспільства та індивідуальної людської долі. У межах цього контексту, екзистенційні питання про сенс життя, власну ідентичність та особистісний вибір набувають особливого значення. Літературні твори часто виступають важливими засобами вираження цих проблем, допомагаючи читачам аналізувати та розуміти глибокий психологічний та емоційний аспекти існування.

Аналіз досліджень. У даній статті ми розглядаємо тему екзистенційного вибору в літературі через призму двох творів – «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» українського письменника Володимира Винниченка та «Вибір Софі» англійського автора Вільяма Стайрона. В цьому порівняльному аналізі, ми намагаємося розкрити, як письменники використовують свої твори для дослідження питань екзистенційного вибору та як вони відображають вплив різних факторів на рішення їхніх персонажів.

Метою статті є ретельний аналіз головних героїв обох творів, розгляд їхніх конфліктів та дилем, а також визначення спільних та відмінних аспектів екзистенційного вибору, зробленого ними. Ми прагнемо відкрити перед читачами глибину цих творів, а також показати, як література може впливати на наше розуміння суті людського буття та важливості вибору в житті.

Виклад основного матеріалу. Оглядаючи ці два видатні твори різних культур і епох, ми сподіваємося внести свій внесок у дискусію про екзистенційні аспекти літератури та підкреслити їхню важливість у розумінні глибоких питань, що стосуються суті людської існування.

Питання екзистенційного вибору завжди залишаються актуальними і невичерпними в контексті літературної дискусії. Вони стосуються суті людської існування, вибору між різними життєвими шляхами та визначають глибокі моральні та філософські питання. Сутність і важливість цього явища лягають в основу багатьох літературних творів, які досліджують індивідуальні рішення та їхні наслідки.

Сучасна літературознавча дискусія приділяє значну увагу розумінню та аналізу екзистенційних аспектів у літературі. Термін «екзистенційний вибір» відноситься до поняття, запропонованого філософами екзистенціалізму, такими як Жан-Поль Сартр і Альбер Камю. Він описує складність та вагомість рішень, які індивідуум повинен приймати в умовах власної існування та світу, де не існує чітких норм чи відповідей.

Важливо підкреслити, що екзистенційний вибір не є простою вибором між двома або більше альтернативами. Він стосується основних питань про сенс життя, існування, власної ідентичності та спільності. Ця тема нерідко виникає в літературі через аналіз життєвих ситуацій та конфліктів, що стикаються персонажі. Літературні твори дозволяють авторам відображати внутрішній світ та моральні роздуми своїх героїв, а також створювати простір для читача для самостійного аналізу і рефлексії.

У поданій статті розглядається тема екзистенційного вибору в літературі через аналіз творів: «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» Володимира Винниченка та «Вибір Софі» Вільяма Стайрона. Це порівняльне дослідження допомагає краще розуміти, як літературні автори використовують свої твори для висвітлення складних питань вибору та впливу різних факторів на життєві рішення їхніх героїв. В аналізі ми зосереджуємося на персонажах, їхніх моральних дилемах та спробах знайти сенс у власному існуванні.

Ця стаття має на меті розширити наше розуміння та осмислення теми екзистенційного вибору в літературі та показати, як важливою вона є для розуміння складних аспектів людської природи та існування.

Написана В. Винниченком у 1911 році, п'єса «Чорна Пантера і Білий Медвідь» виділяється серед драматичних творів автора і розглядає питання взаємозв'язку мистецтва та життя.

Драма «Чорна Пантера і Білий Медвідь» здобула надзвичайний успіх як в Україні, так і в країнах Західної Європи. П'єса була перекладена німецькою мовою та екранізована у 1921 році

під назвою «Чорна Пантера» (нім. “Die schwarze Pantherin”), за сценарієм якої працював сам В. Винниченко. У Києві Лесь Курбас, відомий український театральний режисер, поставив п'єсу «Чорна Пантера і Білий Медвідь» у своєму «Молодому театрі» під керівництвом режисера-постановника Гната Юри (Голик, 2016: 49).

Ця трагедія стала важливою реакцією на пошуки В. Винниченка в галузі психології та є однією з версій відповіді на питання, яке висловив автор у своєму «Щоденнику»: «У Вагнера і Ренана ідея: убити звіра в людині на користь ‘людини’, інстинкти ‘укротити’ на користь розуму. А для чого розум? Чи не для того, щоб усі інстинкти всіх людей були задоволені? Убивши інстинкти, чи не вбиваємо ми самих себе?» (Винниченко, 1983: 35).

Центральним конфліктом п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь» є зіткнення глибоких переконань і пристрастей. Головний герой, художник Корній Каневич, або Білий Медвідь, є талановитим митецьким генієм, який перебуває в процесі створення свого головного шедевру – полотна, що алузіонує на вічний біблійний сюжет «Мадонна з дитиною на руках». Натурщиками для цієї картини є його власна сім'я: дружина Рита, відома як Чорна Пантера, та син Лесик, який тяжко захворів і потребує лікування в Парижі.

Також у центрі уваги Білого Медвіда є Сніжинка. Якщо Чорна Пантера є символом сім'ї, то Сніжинка відображає себе як жінку розпусної, категоричної та холодної, майже як жриця мистецтва. Її ім'я асоціюється із кришталевою чистотою та яскравістю, але також з байдужістю та холодністю. Її натура є льодяною та апатичною.

Ключовою рисою характеру Корнія Каневича є концепція служіння мистецтву, яка психологічно доповнюється його відношенням до хворого сина і виконанням батьківських та чоловічих обов'язків. Але, якщо ставлення Корнія до мистецтва він визначає чітко, то його реакція на важкі обставини (хвороба Лесика, зрада дружини, фінансові проблеми родини) демонструє його повну безнадійність, плутаність і навіть апатію щодо власного життя і сина.

Діяльність та поведінка Білого Медвіда приводять його до остаточного морального роздвоєння. Концепція абсолютного служіння мистецтву неухильно розпадається до парадоксальної ситуації, коли Корній перетинає межу адекватності і набуває ознак остаточного абсурду: «Таке страждання... – він говорить, дивлячись на Лесика. – Це іменно те, що треба... У нього тепер чудова блідість» (Винниченко, 2014: 38).

Згадаємо сцену, в якій Рита, у пориві безнадії, бере ніж і кидається на полотно, і безтямний Корній безрозсудно загрожує: «Не смій! Чуєш?! Клянусь, я в ту ж мить своїми руками задушу Лесика, як поріжеш! Одійди!» (Винниченко, 2014: 46). Якщо Корній є уособленням духовної складової людини, то Рита є представницею фізичного, природного і символом материнства та продовження життя. В. Винниченко у своєму творі створює алегоричний образ Чорної Пантери для Рити, який асоціюється з казкою Р. Кіплінга «Мауглі», де Пантера виступає заступницею і захисницею людського дитяти.

Рита, розглядаючи велику жагу Корнія до створення художнього шедевру, сприймає його полотно з недовірою. Захоплена бажанням змінити ставлення Білого Медвіда та помститися, вона порушує загальноприйняті норми поведінки, фальсифікує зраду, погрожує та вибухає гнівом. Ігноруючи Корнія, Рита, відчужуючи себе від нього, приймає егоїстичне рішення – залишити смертельно хворого сина і піти жити з Муленом, з метою викликати ревності Білого Ведмеда. Такий крок не підтверджує її як матір. Її нездатність зробити незалежний вибір визнається і самою нею: «я не знаю, кого я більше люблю, тебе чи Лесика, але знаю, що без половини серця жити не можу! ..я вб'ю тебе, Лесика і себе!» (Винниченко, 2014: 37). Чорна Пантера намагається знайти в собі сили, щоб подолати внутрішні суперечності, але вона залишається безсилою перед втратою сина. Тому вона бачить останнє спасіння в їхніх стражданнях, в смерті обох.

Опис головних персонажів п'єси, представлений В. Винниченком у ремарках до першої дії, виділяє основний принцип протилежностей, який поетапно перетворюється у драму. Митець Білий Медвідь – «великий, трохи незграбний, мішкуватий, із довгим пишним білим волоссям, нагадуючим гриву». Його дружина, Чорна Пантера – «дуже тонка, гнучка, в чорному одязі, з різкими рисами, розвиненими щелепами; обличчя палке, майже дике і грубе, але прекрасне». Однак, у п'єсі «Чорна Пантера і Білий Медвідь», В. Винниченко навмисно порушує класичні колоритні асоціації між білим і добром, а також чорним і злом, створюючи ефект парадоксальності сюжету. Це надає твору додаткову глибину та філософський зміст, що зацікавлює читача.

В. Винниченко використовує алегоричні образи хижих тварин, Пантери і Ведмеда. Ці образи не можуть існувати разом і завжди вступають у конфлікт. Пантера і Медвідь відображають різні аспекти, що переплітаються в людських

сферах і спричиняють виникнення трагедії. Вони представляють собою протилежності, такі як митець і чоловік, жінка і муза, життя і творчість, свобода і обов'язок. У п'єсі висувається філософсько-психологічне питання через боротьбу світоглядів (драма ідей), відображене у конфліктних характерах: Корній – Рита, Рита – Сніжинка.

Закінчення драми представлено як перемогу жінки, яка покалічена горем і втілює земну любов та справжні людські почуття: «Рита. Ми всі троє – одне. Правда? Тепер ми всі троє – одне...» (Винниченко, 2014: 30). П'єса В. Винниченка завершується ліричною картинкою, де «скрипка грає серед мертвої тиші», і це поєднує успішність європейської модерної драми з розкриттям суті трагічності людського існування в перехідний період.

Таким чином, п'єса «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» стала унікальним творінням літературно-художнього та філософського мислення, де драма проектує внутрішній світ персонажів із глибиною та розмірковуваннями. Вона підносить питання гармонійної взаємодії духовного та фізичного світу, а також важливості «справжньої моралі», яка «не навчає, не силує, а організовує досвід інстинкту і розуму».

Роман «Вибір Софі» Вільяма Стайрона досліджує глибокий екзистенційний вибір, стоячи перед головною героїнею, Софі. Специфіка її ситуації полягає в тому, що вона опиняється в нацистському концентраційному таборі під час Другої світової війни. Важливо зауважити, що Софі – інтелігентна, освічена жінка, яка стикається з морем жакіття та несправедливості, життя постійно змушує її робити вибір, який ніяк не пов'язан з її власним рішенням. Спершу, вона підтримує батька, який виступає на боці нацистської пропаганди, оскільки боїться заперечувати йому. Проте, під час нацистської окупації Варшави, Софі віддає перевагу відділенню від цього конфлікту в надії, що фашизм не доторкнеться до неї. Але жорстока реальність наздоганяє її, коли її батька та чоловіка жорстоко вбивають фашисти прямо в дворі університету.

Далі героїня встає перед іншим, морально важким вибором, між своїми дітьми. Софі неспроможна ментально впоратися з цією ситуацією, розуміючи її абсурдність у повній мірі: «Вона не могла повірити. Вона просто не могла повірити, що стоїть, не відчуваючи болю, обдираючи коліна, на бетонній платформі, так міцно притиснувши до себе дітей, що казалось, їх плоть повинна врости в її плоть, незважаючи на те, що їх розділяє одяг. Вона не вірила – ніяк не могла повірити, немов позбулася розуму» (Дубініна, 2011: 256).

Стан, в який встає Софі – є безвихідним, це вибір без вибору, тому що він виникає насильством, практично на вимогу, яку під загрозою смерті обох дітей вона повинна виконати. Це вибір між двома альтернативами, кожна з яких є однаково незадовільною і призводить до однакового страждання. Її вибір є досить квінтесенційним виразом екзистенційного конфлікту, де вона змушена балансувати між соборністю та жертвовністю.

Вона розмірковує про моральні аспекти свого вчинку, вагаючись між тим, щоб спробувати врятувати сина і порушити свої католицькі моральні принципи чи вибрати саму смерть і залишити його жити відповідно до цих принципів. Під час важких випробувань в таборі, вона стикається з моральними дилемами і шукає відповіді в своїй вірі.

Автор майстерно влітає релігійні та моральні аспекти в образ головної героїні, Софі Завалас. Софі є католичкою, і релігійний аспект грає значущу роль у її складному екзистенційному виборі. Софі, як зіткнення двох світів, релігії та науки, виступає як символ моральної дилеми та релігійного перевантаження.

Роман «Вибір Софі» розпочинається в Польщі під час Другої світової війни, де Софі зіштовхується з жахами Голокосту та нацистського режиму. Її вибір, пов'язаний з релігійними переконаннями, відображається в рішенні не використовувати контрацепцію, навіть попри важкі умови часів війни та страх перед наслідками:

«Але, Софі, я вже тобі сказав, якщо це є для тебе так важливо, то, звісно, я погоджуюся. Я завжди згоден. Можливо, ми все одно знаємо той спосіб і краще, але це не має значення. Я ніколи не забуваю, що ти є хорошою католичкою» (Дубініна, 2011: 256).

З цього уривку стає видно, що Софі викладає підкреслену важливість свого релігійного переконання, яке говорить за відмову від контрацепції. Її католицька віра зобов'язує її дотримуватися цих принципів, незважаючи на життєві обставини. Софі також зіштовхується до дилеми щодо етики і моралі, коли вона змушена обирати між власними переконаннями та життям сина: «Але ви праві. Я залишилася, і я змушена визнати, що я здаюся. Мені соромно перед вами, але я вже не вірю у Бога. Все, що лишилось, – це Стіві. Я вже не вірю. Мені соромно. І це великий гріх, але я не можу інакше» (Дубініна, 2011: 326). Ця цитата показує внутрішній конфлікт Софі, де її релігійні переконання починають піддаватися сумнівам через страшну реальність Голокосту і життя після війни. Її вибір відображає невпевненість в її релігійних переконаннях, що стає для неї моральним випробуванням.

У цих двох цитатах відбиваються суттєві аспекти екзистенційного вибору Софі. Вона стикається із складною релігійною та моральною дилемою, що відбивається на її виборах та долі. Твір «Вибір Софі» висвітлює, як персональні релігійні та моральні переконання можуть вплинути на життя та вибори героїв в умовах складних історичних обставин.

Як «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», так і «Вибір Софі» розглядають глибокі екзистенційні конфлікти героїнь, які опинилися перед важливими виборами в житті. Порівнюючи твори, можна виділити кілька ключових аспектів, пов'язаних з екзистенційним вибором головних героїнь, їх релігійним та моральним контекстом і впливом сімейних, соціокультурних та інших факторів на їх рішення. Обидва твори досліджують складні аспекти людської існування, поставляючи героїнь перед надзвичайно важливими виборами та долею.

В «Чорній Пантері і Білому Ведмеді» В. Винниченко не надає великого значення релігійному аспекту вибору персонажів. Головні герої, Рита (Чорна Пантера) і Корній (Білий Ведмідь), зосереджені на своїх творчих прагненнях, і їх екзистенційні вибори переважно визначаються їхнім ставленням до мистецтва та індивідуальними поглядами на життя. Релігійний аспект не впливає на їх рішення і їхню долю. У «Вибір Софі» Вільям Стайрон надає більший акцент на релігійному контексті. Основна героїня, Софі, стикається з моральними дилемами у релігійному контексті, які стосуються її ідентичності, віри та ставлення до Бога. Вибір, який їй доводиться зробити, полягає в тому, яка з її дітей може залишитися в живих під час голокосту. Софі знаходиться в драматичному становищі, коли її релігійні переконання конфліктують з її материнською любов'ю, і вона має зробити надзвичайно важкий екзистенційний вибір.

У «Чорній Пантері і Білому Ведмеді» моральний контекст є багатограним. Головні герої стикаються з питаннями мистецтва, сімейних стосунків, обов'язків і власного буття. Моральні конфлікти виникають з вибором між власними художніми прагненнями і сімейними зобов'язаннями. Кожен герой вирішує ці питання відповідно до своїх індивідуальних переконань і цінностей. У «Вибір Софі», моральний контекст ще більше підкреслюється в контексті голокосту. Софі змушена робити моральні вибори, пов'язані зі спасенням своєї дитини від нацистського режиму. Ця драматична ситуація надає роману глибший моральний вимір і ставить під сумнів традиційні моральні норми.

В «Чорній Пантері і Білому Ведмеді» сімейні фактори, такі як сімейні зобов'язання та стосунки, грають важливу роль у виборі головних героїв. Соціокультурний контекст паризького мистецького світу впливає на їхнє ставлення до мистецтва і творчості. У «Вибір Софі», сімейні та соціокультурні фактори змішуються з трагічною історією голокосту, створюючи складний контекст для вибору Софі. Сімейні зв'язки і ситуація нацистського гоніння великою мірою визначають її можливості і долю.

Обидва твори досліджують екзистенційні вибори своїх героїнь у контексті релігійних, моральних, сімейних та соціокультурних чинників. Вони підкреслюють складність людського існування та виборів, які часом можуть призвести до трагічних наслідків. Відмінності в релігійних та моральних аспектах вибору підкреслюють унікальність кожного твору та підходу їхніх авторів до висвітлення екзистенційних проблем.

Обидва твори допомагають читачеві розуміти складність екзистенційних виборів та вагу моральних та релігійних аспектів у них, і вони розкривають глибокий психологічний портрет героїнь, які змушені боротися зі своїми переконаннями та пошуками сенсу в своєму житті.

Ця стаття розглянула тему екзистенційного вибору в літературі на прикладі двох різних творів, «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» Володимира Винниченка та «Вибір Софі» Вільяма Стайрона. Наш аналіз підкреслив важливість цієї теми в літературному світі та важливість її розгляду з екзистенційної точки зору.

За результатами дослідження можна зробити висновки, що екзистенційний вибір є важливою темою у світі літератури та психології. Він допомагає вивчати складні аспекти людської долі, моральних ділень та внутрішнього світу персонажів. «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та «Вибір Софі» ілюструють, як різні фактори, такі як сімейні зобов'язання, моральні переконання і соціокультурний контекст, можуть впливати на екзистенційні вибори персонажів.

Обидва твори показують, що екзистенційні вибори можуть призвести до трагічних наслідків. Вони надають читачам можливість рефлексії над власними виборами та життєвими цінностями.

Підсумовуючи основні тези статті, варто підкреслити важливість теми екзистенційного вибору в літературі. Твори «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та «Вибір Софі» слугують важливими свідченнями про те, як літературні твори можуть допомагати нам розуміти глибокі аспекти людського існування та надавати можливість для рефлексії над важливими життєвими питаннями.

Теми, висвітлені в цих творах, залишають незабутній слід у серцях читачів та надають стимул для подальших досліджень у галузі літературознавства та екзистенційної філософії. Ці твори надають можливість не лише розмовляти про важливі теми, але і поглиблювати наше розуміння людської долі та складних виборів, які кожен із нас робить протягом свого життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винниченко В. Щоденник: у 5 т. / за ред. В. Винниченко. Едмонтон : Нью-Йорк, 1983. Т. 2. 104 с.
2. Винниченко В.К. Чорна Пантера і Білий Медвідь: драми. Київ : Знання, 2014. 253 с.
3. Голик О., Т. Яровенко Винниченко-драматург. *Українська мова і література в школах України: щомісячний науково-методичний та літературно-мистецький журнал*. Педагогічна преса. Київ, 2016. № 10. С. 47–49.
4. Дубініна О. У межах чи поза межами? Творчість Вільяма Стайрона в контексті художніх пошуків новітньої доби. Київ : Наукова думка, 2011. 360 с.
5. Styron, William. *Sophie's Choice*. Vintage International, New York, 1979. 632 p.

REFERENCES

1. Vynnychenko V. (1983) Shchodennyk [Diary]. New York : Edmonton, 104 p. [in Ukrainian].
2. Vynnychenko V.K. (2014) Chorna Pantera i Bilyi Medvid: dramy [Black Panther and White Bear]. Kyiv : Znannia, 253 p. [in Ukrainian].
3. Holyk O. Vynnychenko-dramaturh (2016). [Vinnichenko-playwright]. *Ukrainska mova i literatura v shkolakh Ukrainy: shchomisiachnyi naukovo-metodychnyi ta literaturno-mystetskyi zhurnal*, 47–49 p. [in Ukrainian].
4. Dubinina O. (2011) U mezhakh chy poza mezhamy? Tvorchist Viliama Stairona v konteksti khudozhnikh poshukiv novitnoi doby [Within or Beyond the Boundaries? The Artistry of William Styron in the Context of Artistic Explorations of the Modern Era]. Kyiv: «Naukova dumka», 360 p. [in Ukrainian].
5. Styron W. (1979). *Sophie's Choice*. Vintage International, New York, 632 p.